

Partimotion

# Motion till riksdagen 2017/18:531

av **Jonas Sjöstedt m.fl. (V)**

## Alla ska kunna leva på sin pension

---

### 1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	1
2 Förslag till riksdagsbeslut	2
3 Pensionssystemet ska ge ekonomisk trygghet	2
3.1 En pension att leva på	2
3.2 Behov av ett nytt pensionssystem	3
4 Ändringar i dagens system	4
4.1 Avveckla premiepensionssystemet	4
4.2 Avskaffa ”bromsen”	5
5 Förbättrad ekonomi för de fattigaste pensionärerna	5
5.1 Garantipensionen bör ge trygghet	5
5.2 Pensionärer ska ha råd att bo	6
5.3 Det yttersta skyddsnätet måste fungera	7

## 2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att pensionssystemet bör vara uppbyggt så att det går att leva på sin pension och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en parlamentarisk utredning med uppdrag att skapa ett förutsägbart, jämställt och mer jämlikt pensionssystem bör tillsättas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avgiften till premiepensionssystemet i framtiden bör tillföras inkomstpensionssystemet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas hur systemet med en inbyggd broms kan avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att garantipensionen bör ge trygghet för de fattigaste pensionärerna och följa löneutvecklingen i stället för konsumentprisindex och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas hur taket för bostadstillägget kan följa utvecklingen av boendekostnader och tillkännager detta för regeringen.

## 3 Pensionssystemet ska ge ekonomisk trygghet

Vänsterpartiet vill se ett pensionssystem som ger ekonomisk trygghet. Systemet bör vara utformat så att människor i god tid kan räkna ut hur stor pensionen blir och känna trygghet i att den kommer att gå att leva på. Vårt gemensamma pensionssystem bör vara konstruerat så att det ger ekonomiska förutsättningar för ett värdigt liv när tiden i arbete avslutas. Vänsterpartiets uppfattning är att nuvarande pensionssystem har misslyckats med sin uppgift att se till att de som arbetat ett helt yrkesliv ska kunna leva ett gott liv. Därför anser vi att systemet behöver reformeras. Vänsterpartiet sitter inte med i den s.k. pensionsgruppen, dvs. i den parlamentariska arbetsgrupp bestående av representanter för de partier som stod bakom 1994 års pensionsöverenskommelse som har i uppdrag att vårda pensionssystemet. Detta eftersom vi inte stod bakom den uppgörelse som resulterade i dagens pensionssystem.

### 3.1 En pension att leva på

Det nuvarande pensionssystemet förstärker ojämlikheten som redan finns på arbetsmarknaden i dag. Den som har haft ett arbete med hög lön får också högre pension än den som haft låg lön. Detta bygger på inkomstprincipen vilket är rimligt, även om vi vill se en större utjämnande effekt.

Det nuvarande pensionssystemet omfördelar dock från lågavlönade till högavlönade. Ju längre en person betalar in avgifter desto mer pension får samma person vid pension. De som kan jobba länge premieras och för de som inte kan det, t.ex. p.g.a. tunga arbetsuppgifter, finns ingen kompensation. Den som har haft goda arbetsvillkor och en stor grad av kontroll i sitt arbete har lägre risk för sjukskrivning vilket gör pensionen större. Många med sådana arbeten kan och vill fortsätta arbeta efter 65 år och då blir

pensionen högre. Den som däremot har haft avbrott för sjukskrivningar och arbetslöshet eller går i pension tidigare p.g.a. att kroppen är utsliten av ett hårt arbetsliv får lägre pension. Systemet premierar därmed högre tjänstemän och akademiker som kommer in i systemet sent och kan jobba länge och medan LO-grupper som börjar jobba i tidig ålder och slits ut tidigt straffas med sänkta pensioner.

Pensionssystemet tar ingen hänsyn till att klyftorna i utbildning och inkomst även skapar klyftor i medellivslängd. Genom att lågutbildade har lägre medellivslängd men får sänkta pensioner när den genomsnittliga livslängden stiger får de sänkta pensioner. Detta är konsekvenser av att pensionen bygger på livsinkomstprincipen. Denna princip ser Vänsterpartiet som problematisk.

Uträkningar som gjorts visar att framtidens pensionärer kommer att bli allt fattigare. Kommunalarbetare och industriarbetare får ca 47 procent av sin slutlön i pension. För att inte riskera fattigdom brukar en pensionsnivå på 60–70 procent av slutlönen anses nödvändig. Även med inräknad tjänstepension ligger många arbetaryrken långt under detta. För den som i dag är ung och planerar att gå i pension vid 65 kommer slutlönen att bli ännu lägre. När systemet infördes gjordes bedömningen att 42 år i yrkeslivet skulle motsvara nivån i det gamla systemets inkomstpension. Men i dag stämmer inte detta. Även efter ett långt yrkesliv kan det för en hel del bli omöjligt att nå över garantipensionen (Pensionssveket – En rapport om ett ohållbart pensionssystem, Katalys 2017).

Det nya systemet marknadsfördes framför allt som ”stabil”. Men stabiliteten är definierad som att avgiftsnivån till systemet är fixerad och pensionerna anpassas efter hur mycket pengar som kommer in. Däremot garanterar systemet inte en pension som går att leva på. Pensionssystemet bör vara uppbyggt så att det går att leva på sin pension. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

### 3.2 Behov av ett nytt pensionssystem

Vänsterpartiet vill att pensionssystemet utformas i syfte att åstadkomma ett system som bygger på inkomstbortfallsprincipen men som trots det har en omfördelande roll för att göra det mer jämlikt än dagens system. Vi vill se ett pensionssystem som är mer solidariskt och förutsägbart. Ett nytt pensionssystem måste utformas så att ingen riskerar att hamna under den s.k. fattigdomsgränsen.

Skillnaderna mellan kvinnors och mäns pensioner är stora. Det är vanligare att kvinnliga pensionärer lever i relativ fattigdom än att manliga pensionärer gör det. Hälften av alla kvinnor har garantipension till någon del då de har låg eller ingen inkomstpension. Denna skillnad ökar också med åldern eftersom många kvinnor lever längre än sin manliga partner och som ensamstående får sämre ekonomi. Bland personer mellan 80 och 84 år är nästan hälften av kvinnorna änkor, medan knappt var femte man är änklings. SCB:s statistik visar att bland männen som är 90 år och över är nästan hälften fortfarande gifta medan endast sju procent av kvinnorna är gifta.

En av de viktigaste orsakerna till skillnaderna mellan mäns och kvinnors pensioner är att kvinnor tar ett större ansvar för barn och hem. Det leder till högre sjukfrånvaro, längre föräldraledighet, sämre karriärmöjligheter och större andel deltidsarbete för kvinnor – faktorer som alla leder till att kvinnor får lägre pension än män. Löneskillnaderna i sig är också en orsak. Utvecklingen är positiv men det går väldigt långsamt och med nuvarande takt skulle det ta flera decennier innan lönerna är helt jämställda. Det innebär i sin tur att det skulle dröja ytterligare 30–40 år innan

pensionerna blir jämställda. Inkomstskillnaderna är dessutom större än vad statistiken visar eftersom kvinnor jobbar deltid i större utsträckning. Skillnaden är 25 procent och alltså betydligt större än löneskillnaden.

Inkomstbortfallet är i princip omöjligt att ta igen för den som inte vistats i Sverige tillräckligt länge för att kvalificera sig för full pension, oavsett om den personen har arbetat under hela den tiden. Det är också omöjligt för deltidsarbetande och långtidssjukskrivna att komma ikapp. I båda kategorierna är dessutom kvinnor överrepresenterade. För att få en inkomstpension som inte behöver kompletteras med garantipension krävs det 36 år för män med genomsnittlig inkomst och för kvinnor krävs 48 år. När den genomsnittliga tiden i arbetslivet är 41 år oavsett kön är det tydligt att den ekvationen inte går ihop för kvinnor (Ålderdom utan fattigdom, PRO 2015).

Det nuvarande pensionssystemet saknar också demokratisk legitimitet. Ett av de större problemen med pensionsöverenskommelsen är att reformerna aldrig prövades i något allmänt val. Överenskommelsen är en konstruktion som saknar väljarförankring och lösningen med en pensionsgrupp som står över partipolitiken hindrar nödvändiga reformer. I dag är det också uppenbart att konsekvenserna inte är acceptabla.

Den befintliga uppgörelsen om pensionssystemet bygger på en blocköverskridande överenskommelse och Pensionsgruppen består av regeringspartierna och de borgerliga partierna. Den nuvarande ordningen är problematisk eftersom ingen utomstående har någon insyn i eller möjlighet att påverka Pensionsgruppens arbete. Pensionsfrågorna är undantagna från de normala demokratiska beslutsvägarna och därför bör den nuvarande pensionsgruppen upplösas och riksdagen bör återfå sin makt och sitt inflytande över pensionsfrågan.

Med anledning av de brister som finns i pensionssystemet bör en parlamentarisk utredning tillsättas med uppdrag att skapa ett förutsägbart, mer jämlikt och jämställt pensionssystem. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 4 Ändringar i dagens system

Även om vi ser behovet av ett i grunden annorlunda pensionssystem finns det några delar av dagens system som kan och bör reformeras mer skyndsamt.

### 4.1 Avveckla premiepensionssystemet

PPM-systemet är ett misslyckande som har fått kritik från många håll, inte minst från LO. Det är ett mycket dyrt system och fondväljandet har inte blivit den framgång som vissa hoppades på. När det infördes hette det att valfriheten skulle vara begränsad, intresset av säkerhet skulle dominera och en garanterad minimiavkastning skulle införas. En sådan ordning skulle ge en riskutjämning. En garanterad avkastning skulle också ge en realistisk utgångspunkt för prognoser över hur stora dessa pensioner skulle kunna förväntas bli. Systemet har nu i stället blivit ett helt främmande inslag i det offentliga pensionssystemet där vi alla kan spekulera bort en del av vår pension. Valfriheten så många talar om innebär att var och en av oss blir spekulant på börserna. Premiépensionen har gått back sedan den infördes, allt medan de förvaltande kapitalinstituten har tjänat miljarder.

I våras uppdagades att två av fonderna i systemet – Falcon Funds och Allra – hade lurat sina kunder och själva gjort svindlande vinster på kundernas bekostnad. Skandalen gjorde att Pensionsmyndigheten stängde av de båda fonderna. Totalt lurades 22 000 sparare på miljardbelopp av Falcon Funds. Fondbolaget Allra har samtidigt med hjälp av kändisar lockat till sig sparare för att sedan ge sina chefer omotiverat höga arvoden. Att myndigheterna inte haft överblick måste betecknas som skandalöst. Det är en sak att själv välja att förvalta sina pengar i riskabla fonder, en helt annan när alla mer eller mindre tvingas göra det.

Vänsterpartiet menar att det är fel att det spekuleras med pensionärernas pengar på detta sätt. Det är inte rimligt att finansiella institut varje år ges tillgång till miljarder som de kan ta ut vinster från genom höga avgifter. Hade avgiften på 2,5 procent tillförts inkomstpensionssystemet redan från början hade minskningen av pensionerna de senaste åren kunnat undvikas. Avgiften till premiepensionssystemet bör därför i framtiden tillföras inkomstpensionssystemet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 4.2 Avskaffa ”bromsen”

”Bromsen” är den automatiska balanseringen som handlar om att pensionssystemets skulder inte får bli större än systemets tillgångar. Det innebär att när det går dåligt på börsen får det effekt på inkomstpensionens storlek eftersom den bestäms av hur stort värdet är på tillgångarna i pensionssystemet. När pensionssystemet lanserades försäkrade man att bromsen bara skulle slå till i extremfall men faktum är att den redan har aktiverats tre gånger sedan 2010. Pensionerna sänks då och det är det scenariot som benämns som bromsen.

Vänsterpartiet vill avskaffa bromsen och därmed förhindra att pensionerna automatiskt kan sänkas. Bromsen hade antagligen inte behövt utlösas om avgiften till premiepensionssystemet hade tillförts systemet från början. Pensionsgruppen har förvisso justerat bromsen i pensionssystemet något och de har förklarat att de därmed skapat ett ”robustare pensionssystem”. Att systemet är robust är dock en klen tröst för de många människor som inte kan leva på sin pension. Även i framtiden får de räkna med att pensionerna sänks under dåliga år. Därför bör det utredas hur systemet med en inbyggd broms kan avskaffas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 5 Förbättrad ekonomi för de fattigaste pensionärerna

### 5.1 Garantipensionen bör ge trygghet

På tio år, från 2005 till 2015, har antalet pensionärer över 65 år i Sverige med inkomster under fattigdomsgränsen enligt EU:s mått för fattigdom mer än fördubblats. EU:s fattigdomsgräns är 60 procent av ett lands medianinkomst och med det måttet innebär det att nästan var femte pensionär är fattig. Bland pensionärer över 75 år har andelen med låga inkomster ökat till hela 25 procent 2015. Mer än 70 procent av pensionärerna med så låga inkomster i Sverige är kvinnor. Bland kvinnor över 75 år löper nästan

35 procent risk för fattigdom. Det är en ökning med nästan 30 procent sedan 2004 (Ålderdom utan fattigdom, PRO 2015).

Hur stor garantipensionen blir bestäms av faktorer som civilstånd, hur länge en person bott i Sverige samt eventuella andra pensionsinkomster. För 2016 är full garantipension 7 014 kronor per månad för den som är gift och 7 863 kronor per månad för den som är ogift. Detta ligger under EU:s fattigdomsgräns. Vänsterpartiet har mot den bakgrunden lyft frågan om att höja garantipensionen med regeringen i de budgetförhandlingar där vi medverkat men tyvärr inte fått gehör. Detta trots att en höjning är viktig ur ett jämställdhetsperspektiv då den främst skulle gynna kvinnor.

För att få full garantipension måste en person ha bott 40 år i Sverige vilket gör att för någon som kommer till Sverige sent finns det ingen möjlighet att arbeta ihop till full garantipension. Även om personen arbetar mycket och går i pension sent så kanske denne bara får ihop 25 år och behöver då äldreförsörjningsstöd som är inkomstprövat.

Nu pågår en översyn av de olika grundskydden som finns, Grundskyddsutredningen. Det är viktigt att de allra mest utsatta pensionärerna får en ekonomisk trygghet. Vi ser fram emot förslag som kan råda bot på de dåliga villkoren som framför allt kvinnor och utlandsfödda med låga pensioner har.

Garantipensionens låga nivå beror bl.a. på att den halkar efter förvärvsinkomsterna eftersom den inte är löne- utan prisindexerad. Sedan pensionssystemet infördes har vi haft reallöneökning vilket innebär att garantipensionens omfattning minskat och därmed ökat klyftorna bland pensionärer. Garantipensionen bör ge trygghet för de fattigaste pensionärerna och följa löneutvecklingen i stället för konsumentprisindex. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 5.2 Pensionärer ska ha råd att bo

För att pensionärer och andra med låga inkomster ska ha möjlighet att bo bra behövs det en bostadspolitik med fokus på att bygga bra bostäder som människor har råd att bo i. För att underlätta för äldre på bostadsmarknaden, och för att bidra till en ökad rörlighet, har Vänsterpartiet och regeringen infört ett nytt investeringsstöd för bostäder till äldre. Under 2017 avsätts 300 miljoner kronor som kan användas till ny- och ombyggnation av bostäder för äldre som upplåts med hyresrätt. Stödet byggs successivt ut till 400 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Pensionärer med låg pension kan i vissa fall få bostadstillägg. Bostadstillägget är tänkt att vara ett skydd mot alltför låg levnadsstandard för bl.a. pensionärer. Bostadstillägget är skattefritt och kan fås av den som är över 65 år och tar ut hela sin pension. Faktorer som inkomst, boendekostnad och eventuella besparingar på mer än 100 000 kronor påverkar storleken på bostadstillägget. I dag är maxbeloppet en person kan få i bostadstillägg 5 000 kronor per månad vilket är 95 procent av taket på 5 090 kronor oavsett om bostadskostnaden är högre.

Detta tak har inte höjts på tio år och det är tydligt att nivån på bostadstillägget inte har hängt med i pris- och hyresutvecklingen på bostadsmarknaden. Vänsterpartiet har nu i förhandlingar inför budgeten 2018 medverkat till förbättringar av bostadstillägget, med dels en höjd ersättningsgrad upp till nuvarande boendekostnadstak och dels en ny ersättningsnivå upp till ett högre tak för boendekostnaden. Det innebär att upp till 5 000 kronor ska 96 procent av boendekostnaden beaktas och upp till 5 600 kronor ska 70 procent av boendekostnaden beaktas. Vi är nöjda med höjningen, men vill också förhindra framtida glapp mellan taket och utvecklingen av boendekostnaderna. Det bör

därför utredas hur taket för bostadstillägget kan följa utvecklingen av boendekostnader. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

### 5.3 Det yttersta skyddsnätet måste fungera

Den som har mycket låg pension eller ingen pension alls kan beviljas särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd, som ska vara det yttersta skyddsnätet i pensionssystemet. Beräkningen görs så att när bostaden är betald ska det som finns kvar motsvara det som kallas för en skälig levnadsnivå. Det är ett slags lägstanivå som är något högre beräknad än socialtjänstens norm för försörjningsstöd eftersom det är ett permanent stöd. Tidigare låg ansvaret för äldreförsörjningsstöd på kommunerna men lyftes till statlig nivå för ett antal år sedan.

Det särskilda bostadstillägget betalas ut automatiskt för den som söker och beviljas bostadstillägg om bostadskostnaden är så hög att någon inte når upp till skälig levnadsnivå. För det särskilda bostadstillägget räknas en skälig bostadskostnad med upp till 6 200 kronor i månaden. Detta för att höja nivån hos dem med de lägsta pensionerna och höga bostadskostnader. Om en person ändå hamnar under gränsen för skälig levnadsnivå kan denne ansöka om äldreförsörjningsstöd.

*Jonas Sjöstedt (V)*

*Jens Holm (V)*

*Karin Rågsjö (V)*

*Mia Sydow Mölleby (V)*

*Maj Karlsson (V)*

*Linda Snecker (V)*

*Wiwi-Anne Johansson (V)*